

Πρόλογος

Το βιβλίο αυτό δεν είναι μόνο αποτέλεσμα μιας καινοτόμου ερευνητικής προσπάθειας στο πλαίσιο του προγράμματος «Αριστεία», που σχεδιάστηκε και πραγματοποιήθηκε στο Εθνικό Κέντρο Κοινωνικών Ερευνών. Είναι συνάμα και μια πρωτότυπη και πολλά υποσχόμενη συμβολή στην ανάπτυξη ενός κλάδου των κοινωνικών επιστημών στην Ελλάδα ο οποίος δεν έχει ιδιαίτερο βάθος και μόνο σχετικά πρόσφατα συγκεντρώνει την προσοχή της ακαδημαϊκής κοινότητας: της κοινωνιολογίας του πολιτισμού. Για μια σειρά από λόγους που έχουν να κάνουν με την ασυνεχή και καθυστερημένη εξέλιξη των κοινωνικών επιστημών και την επί πολλές δεκαετίες κατίσχυση της λαογραφίας έναντι της κοινωνιολογίας και της κοινωνικής ανθρωπολογίας (απότοκο της ηγεμονίας του «πολιτισμικού εθνικισμού»), δεν κατέστη δυνατόν στην Ελλάδα να αναδυθεί και να αναπτυχθεί μια συστηματική και εμπειρικά θεμελιωμένη έρευνα των πολιτισμικών φαινομένων.

Τόσο μάλλον που στη χώρα μας δεν πραγματοποιήθηκε κάποια μείζονος σημασίας αυτοσυνείδητη πολιτισμική στροφή (cultural turn) των κοινωνικών και ανθρωπιστικών επιστημών κατά τρόπο ανάλογο με ό,τι σημειώθηκε από τα μέσα περίπου της δεκαετίας του 1980 στις περισσότερες χώρες της Δύσης. Έτσι ποικίλες αναλύσεις που βλέπουν το φως της δημοσιότητας χαρακτηρίζονται από αποσπασματικότητα και θεωρητική ρευστότητα: τα όρια ανάμεσα στην κοινωνιολογία του πολιτισμού, την πολιτισμική κοινωνιολογία και τις πολιτισμικές σπουδές (πεδία αλλού αρκούντως διακριτά) χάνονται συχνά κατά ανεπίγνωστο τρόπο.

Στα προτερήματα της παρούσας εργασίας περιλαμβάνεται η σαφήνεια της θεωρίας και της μεθόδου. Όπως ήδη αναφέρθηκε, πρόκειται για μια οριοθετημένη και συστηματική δουλειά που εντάσσεται ευθέως στην κοινωνιολογία του πολιτισμού (sociology of culture), στην εμπειρική κοινωνιολογική δηλαδή εξήγηση και ερμηνεία ποικίλων πολιτισμικών φαινομένων βάσει εξαρτημένων και ανεξάρτητων μεταβλητών. Ταυτόχρονα, τοποθετείται και στο πεδίο της κοινωνιολογίας της κατανάλωσης, ένα άλλο λίγο μόνον επεξεργασμένο πεδίο από τους Έλληνες κοινωνιολόγους και ανθρωπολόγους.

Ένα από τα κρίσιμα σημεία που αναδύεται από τις αναλύσεις του παρόντος βιβλίου είναι το γεγονός ότι αυτό που ονομάζεται «κοινή κουλτούρα» (common

culture) αλλά και «καθημερινή κουλτούρα» (ordinary culture), η πολιτισμική δηλαδή πρακτική της καθημερινότητας, εγγράφεται ευθέως ή εμμέσως σε δίκτυα εξουσίας και πλαίσια νοηματικής διαπραγμάτευσης της ταυτότητας σε ατομική και συλλογική κλίμακα.

Γι' αυτό άλλωστε οι συγγραφείς περιλαμβάνουν στο όλο εγχείρημά τους την «κοινωνική τάξη» ως διαμορφωτικό παράγοντα της πολιτισμικής αλλά και της εν γένει κατανάλωσης. Η επαναφορά της ταξικής ανάλυσης είναι ένα θέμα ξεχασμένο αλλά ποτέ λησμονημένο στην κοινωνιολογία μαρξιστικής αλλά και νεοβερμπεριανής κατεύθυνσης, ελάχιστα δε αναλυμένο στην Ελλάδα χωρίς παρωπίδες. Παράλληλα, η σημασία του ανά χείρας τόμου έγκειται στο ότι χτίζει θεωρητικές και μεθοδολογικές γέφυρες ανάμεσα στη γαλλόφωνη και αγγλόφωνη παράδοση των πολιτισμικών σπουδών και της κοινωνιολογίας του πολιτισμού στο νέο πλαίσιο του καταναλωτικού καπιταλισμού σε κρίση.

Με το βιβλίο αυτό, το ΕΚΚΕ και οι ερευνητές του συνεχίζουν μια μακρά παράδοση σε κοινωνικές έρευνες πεδίου, θεμελιωμένες σε δόκιμα θεωρητικά σχήματα προσαρμοσμένα κατά το μάλλον ή ήττον στην ελληνική πραγματικότητα, η οποία πάντως δεν υπακούει σε κάποια ενδιάθετη λογική «εξαιρετισμού».

ΝΙΚΟΣ ΔΕΜΕΡΤΖΗΣ

Διευθυντής και Πρόεδρος Δ.Σ. ΕΚΚΕ